

JIHOČESKÁ UNIVERZITA ČESKÉ BUDĚJOVICE

TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Předpoklady pro kvalitní trávení volného času u dětí v mladším
školním věku

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

Autor práce: Iveta Stropková

Studijní obor: Pedagogika volného času

2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma „Kvalita trávení volného času u dětí v mladším školním věku“ vypracovala samostatně, a že jsem použila literaturu a prameny uvedené v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne:.....

.....

Iveta Stropková

Poděkování:

Děkuji paní Doc. PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D. za její metodické vedení, připomínky a neocenitelné rady při zpracování mé práce. Dále děkuji své rodině za podporu, kterou mi poskytla nejen při psaní bakalářské práce, ale i během uplynulých let studia.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	4
1.1 Psychický vývoj v mladším školním věku	4
2 VOLNÝ ČAS.....	7
2.1 Funkce volného času.....	8
2.1.1 Výchova ve volném čase	9
2.1.1.1 Zájmová činnost.....	10
2.1.1.2 Zájem	12
3 KRITÉRIA KVALITY TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU U DĚTÍ	15
3.1 Osobnost	17
3.1.1 Struktura a dynamika osobnosti.....	17
3.2 Jak by děti měly trávit volný čas	19
3.2.1 Rodina jako výchovný činitel volného času	19
3.2.2 Škola a její vliv na dítě	22
3.2.2.1 Organizovaná činnost	23
3.2.2.2 Školská zařízení pro výchovu mimo vyučování a ve volném čase.....	24
3.2.2.3 Další instituce pracující s dětmi v jejich volném čase	26
3.2.3 Lokální prostředí.....	29
3.2.3.1 Městské prostředí	29
3.2.3.2 Venkovské prostředí	31
4 JAKÁ JSOU SOUČASNÁ RIZIKA KVALITNÍHO TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	33
4.1 Sdělovací prostředky a informační technologie.....	33
4.2 Dosavadní zjištění z výzkumů o trávení volného času dětí a mládeže.....	36
4.2.1 Jak tráví volný čas mladí lidé	39
ZÁVĚR	41

ABSTRAKT	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
PŘÍLOHY	48

ÚVOD

Volný čas je důležitou součástí života každého z nás, je to časový prostor, který nám zbyde po splnění všech pracovních a školních povinností a umožňuje nám rozvíjet své zájmy a potřeby. Je to ale také doba, která svádí k „nicnedělání a lenošení“. V minulosti se problematikou volného času zabývalo mnoho odborníků (např. Pávková, Hofbauer, Hájek, Vážanský), kteří publikovali velké množství teoretických ale i empirických prací a právě tyto publikace se staly stěžejními při psaní mé práce.

Tato práce je zaměřená na děti v mladším školním věku, na způsob a předpoklady pro kvalitně strávený volný čas. Myslím si, že způsob trávení volného času u takto malých dětí je zcela ještě v kompetenci jejich rodičů popřípadě pedagogů. Pohlížet na kvalitu trávení volného času určitým způsobem je dle mého názoru zcela subjektivní. Objektivní kritéria pro kvalitní trávení volného času jsou v odborné literatuře zmiňovány velmi zřídka (Spousta, Čech). Proto je hlavním cílem mé práce tato kritéria stanovit a rozpracovat jejich aplikaci na předpoklady spojené s trávením volného času v různých sociálních a geografických prostředích. Co tedy znamená kvalitně strávený volný čas? Podle čeho můžeme tuto kvalitu určit? Jaké jsou předpoklady pro kvalitní volný čas? Jaké předpoklady má rodina pro kvalitní trávení volného času dětí? Jaké předpoklady mají různé volnočasové zařízení? Na tyto otázky se pokusím svou prací odpovědět.

V teoretické části se věnuji obecnému pojetí volného času. V prvních kapitolách vymezím věkové období mladšího školního věku z pohledu vývojové psychologie. V další kapitole se budu zabývat volným časem, jeho definicí a různými pohledy na volný čas, zmíním zájmovou činnost a zájem. Jádro práce tvoří stanovení kritérií pro kvalitní trávení volného času. Věnuji se mu v kapitole 3. V kapitole 3.2 potom popíši různá prostředí, v nichž děti mladšího školního věku tráví volný čas, a pokusím se o analýzu předpokladů, za nichž budou v určitých prostředích naplňovat kritéria kvality trávení volného času. Svou práci zakončím porovnáním několika výzkumů individuálních činností dětí a mládeže ve volném čase s přihlédnutím k rizikům, jaká v sobě může obsahovat současný styl trávení volného času. Za přínosné považuji i naznačení vývojových trendů s ohledem na budoucí vývoj mladších školáků (problematika adolescence).

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Vzhledem k tomu, že je má práce zaměřena na děti mladšího školního věku, považuji za důležité vymezit toto vývojové období z hlediska vývojové psychologie.

Období mladšího školního věku zahrnuje první stupeň základní školy – tedy od šestého až sedmého do jedenáctého až dvanáctého roku života dítěte. Začíná vstupem do školy, přechází na druhý stupeň a pomalu vstupuje do puberty. Pro dítě, které vstupuje do školy, se mění celkový způsob života. Hlavní činností se stává učení. Hra, charakteristická pro předškolní období, ustupuje do pozadí. To vyžaduje velkou psychickou i fyzickou zátěž. Hra má i v tomto věku stále velký význam, mění se však její charakter. Děti si více hrají ve skupinkách, a při hře spolupracují. Přibývá her s pravidly, zejména pohybových, které mají v tomto věku velký význam z důvodu kompenzace duševní práce a dlouhého sezení ve škole.¹

Dítě mladšího školního věku má velkou potřebu pohybu. V souvislosti se zdokonalováním činnosti smyslových orgánů, svalstva a s vývojem kostry se zlepšuje pohybová koordinace. Pohyby dětí jsou rychlejší, přesnější, vytrvalejší, rozmanitější, vytvářejí se předpoklady pro organizovanou tělovýchovu. Do osmého roku věku se však dítě ještě příliš nezaměřuje na výkon, má potřebu spíše spontánního pohybu. Učitel i vychovatel je pro dítě v tomto věku silnou autoritou, jejich názory dítě přijímá často bez výhrad. Po osmém roce věku dítěte, někdy i dříve, přibývá ve vztahu k vychovateli a učiteli na kritičnosti.²

1.1 Psychický vývoj v mladším školním věku

Vnímání se zdokonaluje, dítě vnímá lépe a přesněji to, co je názorné, živé, co v něm vzbuzuje bezprostřední emociální reakci. Nedokonalé je stále vnímání prostoru a času. Zvláště ke konci tohoto věkového období, pod vlivem vyučování, nastává posun ve vnímání, které se stává cílevědomějším, systematictější a přechází v pozorování.³

¹ PAVLAS, I., VAŠUTOVÁ, M., *Vývojová psychologie I*, REPRONIS: Ostrava, 1999, s. 77.

² HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 86-90.

³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné*

Osmileté děti dokáží řadit různé události, chápou pojem dříve a později, vědí, že čas je nevratný a běží jen jedním směrem.⁴

Pozornost má v tomto období velký význam, rozhoduje o kvalitě ostatních poznávacích procesů, a tím i o úspěšnosti nebo neúspěšnosti v oblasti učení. Pozornost se vyvíjí systematickým působením vyučování a jeho organizací. Na začátku období převládá mimovolná pozornost (dítě upoutá všechno to, co je nové, neobvyklé, nápadné), škola naopak podporuje vývoj záměrné pozornosti.⁵ Vzhledem k dosud nestálé pozornosti je vhodné častěji střídat různé druhy a formy činnosti, neboť se tak děti méně unaví. U činností, které děti zaujmou, však jejich opakování nevádí, naopak, děti si často jejich opakování vynutí např. oblíbená hra, říkadla, pohádka.⁶

Paměť se vlivem vzdělávacího a výchovného procesu mění z nezáměrné na záměrnou. Děti si snadno zapamatovávají konkrétní údaje. Mají sklon k mechanickému zapamatování, přestože už by si stačily látku zapamatovat logicky. Děti se rády učí „nazpaměť“, protože ještě nemají takovou slovní zásobu, aby se uměly vyjadřovat volně.⁷

Představy a fantazie dětí jsou názorné, konkrétní a velmi živé. Kvalita představ a jejich množství závisí na jejich vjemech a souvisí se zážitky dítěte. Fantazie již nemá tak výsadní postavení jako v předškolním věku, není chudší, je však více kontrolována myšlením. Dítě si dokáže odlišovat fantazijní představy od skutečnosti.⁸

Myšlení je názorné, konkrétní. Dítě si při myšlení představuje konkrétní předměty nebo jejich náhrady, zobrazení. J. Piaget nazval způsob myšlení typický pro mladší školní věk *fází konkrétních logických operací* (dítě respektuje konkrétní realitu a respektuje základní zákony logiky).⁹

Rozvoj řeči probíhá v souvislosti s rozvojem ostatních psychických procesů. Roste schopnost souvislého vyjadřování. Vlivem školního vyučování si dítě osvojuje také spisovný jazyk, gramatickou správnost písemného a ústního vyjadřování. Do šesti let věku vnímá dítě jazyk pouze akusticky (sluchem), postupně začne vnímat jazyk

trendy, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 86-90.

⁴ VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000.

⁵ KONČEKOVÁ, L., *Vývinová psychologie*, 3. aktualizované. vyd., Prešov, 2010, s. 163.

⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 86-90.

⁷ PAVLAS, I., VAŠUTOVÁ, M., *Vývojová psychologie I*, REPRONIS: Ostrava, 1999, s. 80.

⁸ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 86-90.

⁹ PAVLAS, I., VAŠUTOVÁ, M., *Vývojová psychologie I*, REPRONIS: Ostrava, 1999, s. 88.

i opticky, vizuálně (zrakem), naučí se číst, poznávat písmena a uskutečňovat přenos ze zrakové oblasti do oblasti sluchově-slovní.¹⁰

City v mladším školním věku převažují kladné. Ze záporných citů převažuje strach, například strach ze špatné známky, trestu, apod. City dětí jsou dost povrchní a nestálé, i když zejména ve druhé polovině období dochází k jejich rychlému rozvoji. Střídání nálad již není tak rychlé, gestikulace a mimika jsou přirozenější. Děti v tomto věku se ještě neumějí vžít do pocitů druhých, tak se snadno stane, že žalují nebo se posmívají.¹¹

¹⁰ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 86-90.

¹¹ Tamtéž.

2 VOLNÝ ČAS

Volný čas představuje v našem životě velmi důležitou kategorii. Tento pojem je poměrně nový a vznikl z nutnosti vymezení volna vůči pracovní době. Kdybychom mohli zobecnit lidský život, mohli bychom jej rozdělit na práci a volný čas. Za volný čas považujeme dobu, kdy si můžeme svobodně a dle vlastních potřeb a zájmů vybrat činnost, která nás bude bavit, přinese nám příjemné zážitky a uspokojení.¹²

Volný čas ve smyslu od práce osvobozeného časového úseku je obdobím nezávislým na pracovní době, jako časový prostor vázaný přirozenou a sociálně významnou potřebou. Volný čas, v nejužším slova smyslu znamenající efektivní skutečnou, svobodnou a plně disponibilní dobu, je obdobím nezávislým na době spánku, zaměstnání i na polovolném čase (jako prostoru pro uspokojení všech přirozených i společenských potřeb, vyjma doby spánku a práce).¹³

Jak uvádí J. Pávková, volný čas lze definovat jako opak k nutné práci a povinnostem. Znamená relativně nejsvobodnější volbu činností ve srovnání s ostatním životním časem člověka.¹⁴ Činnosti ve volném čase nám přinášejí pocit uspokojení a měly by mít takovou strukturu a náplň, aby vedly k rozvoji osobnosti člověka. Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.¹⁵ Průcha definuje volný čas jako část mimopracovního, mimoškolního času, která zbude po zabezpečení individuálních, rodinných, existenčních a biologických potřeb. Pod pojem volný čas můžeme zahrnout odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmovou činnost, zájmové vzdělávání i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.¹⁶

Pro volný čas je charakteristické, že je sférou vlastní svobodné volby. Každý z nás si může vybrat, jak se svým volným časem naloží – dle svých kritérií, zájmů a potřeb.

Volný čas se podílí na utváření hodnotového systému dětí, podporuje mnohostranný rozvoj lidské osobnosti, vytváří a ovlivňuje sociální vztahy, podporuje zdravý tělesný vývoj a zdravý životní styl. Důležitá je také jeho úloha při prevenci sociálně patologických jevů.¹⁷

¹² HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13.

¹³ Srov. VÁŽANSKÝ, M., *Základy pedagogiky volného času*, 2. dopl. vyd., Brno 2001, s. 26.

¹⁴ Srov. SPOUSTA, V. aj., *Kapitoly z pedagogiky volného času*, 1. vyd. Brno: 1996

¹⁵ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13.

¹⁶ Srov. PRŮCHA, J., *Moderní pedagogika*, 3. přepracované a aktualizované vyd., Praha: Portál 2005.

¹⁷ ČECH, T., *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*. Brno: 2002 MU Brno.

2.1 Funkce volného času

Volný čas plní v životě člověka velmi důležité funkce. Mohli bychom uvádět mnoho různých členění funkcí volného času. Všechna nám známá členění vztahují funkce buď ke společnosti, nebo k individu. Ve vymezení jednotlivých funkcí se prolíná, zda jde o optimistické, kritické nebo realistické přístupy k možnostem volného času. Identifikace různých funkcí ukazuje, že některé jsou spíše vymezením významu volného času, jiné tvoří spíše návody k tomu, co a jak podpořit a zlepšit z hlediska působení volného času.¹⁸

Podle M. Kaplana má volný čas přispívat k pocitu „nějak k něčemu patřit“, rozvíjet vědomí vlastní individuality, zprostředkovat a uvádět v soulad různé individuální funkce. R. J. Havighurst se domníval, že volný čas se musí starat o účast občanů na sociálním životě a současně jim má poskytnout dostatek možností k zajímavému prožívání a tvůrčímu vyjádření osobnosti. Úvahy těchto dvou autorů doplnily obecně známé funkce volného času, které B. Filipcová specifikovala na odpočinek a rekreaci, kompenzaci jednostranných zátěží, informaci a orientaci (vzdělání).¹⁹

Zatímco ve starověku a středověku mohl mít volný čas vedle funkce rekreační také funkci sociální (navazování společenských kontaktů) a náboženskou (bohoslužby, rozjímaní), v současnosti rozlišujeme minimálně tři hlavní funkce volného času a to:

Regenerace sil (odpočinek) - lidé, kteří aplikují pracovně orientovaný životní styl, vnímají volný čas hlavně jako čas odpočinku a regeneraci sil.

Kompenzace jednostranné práce (zábava) - tento styl je charakteristický pro většinu obyvatel, kteří si vydělávají práci. Pokud je práce dostatečně neuspokojuje, realizují své touhy a zájmy ve volném čase, a tak prožívají volný čas jako opak k pracovní době.

Integrální součást života (rozvoj osobnosti) - vlastní orientace v životě (volný čas jako prostor k hledání a nalézání smyslu života).²⁰

¹⁸ KNOTOVÁ, D., *Pedagogické dimenze volného času*, Brno: Paido, 2011, s. 32.

¹⁹ M. KAPLAN, R. J. HAVIGHURST, B. FILIPCOVÁ citováni podle VÁŽANSKÝ, M., *Základy pedagogiky volného času*, 2. dopl. vyd., Brno 2001, s. 32.

²⁰ Srov. KAPLÁNEK, M., *Nauka o volném čase - studijní texty pro pedagogy volného času*. České Budějovice 2011. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky.

Německý pedagog volného času Opaschowski vymezuje funkce volného času takto:

- 1) Rekreační - odpočinek, čas k zotavení a relaxaci.
- 2) Kompenzační – vyrovnání toho, co se nám v životě nedostává.
- 3) Enkulturační a edukační – příležitost k celoživotnímu učení a vzdělávání.
- 4) Kontemplační – hledání smyslu života.
- 5) Komunikační – podpora sociálních kontaktů.
- 6) Participační – občanské a spolkové aktivity.
- 7) Konzumní – spotřeba materiálních statků.²¹

Výše uvedené funkce dle Opaschowského tvoří vzájemně propojený celek, v němž rekreace, kompenzace, edukace a kontempace jsou funkce převážně individuální, zatímco enkulturace a komunikace mají význam společenský.²²

2.1.1 Výchova ve volném čase

Výchova ve volném čase má činnostní charakter. Představují ji odpočinkové a relaxační činnosti, rekreační činnosti, zájmové činnosti, společensky prospěšné činnosti - tyto činnosti jsou založené na dobrovolnosti. Sebeobslužné činnosti a činnosti spojené s přípravou na vyučování mají charakter povinností.

Odpočinkové a relaxační činnosti jsou psychicky a fyzicky nenáročné činnosti. Jedná se o klid na lůžku, stolní a společenské hry, sběratelství, modelování apod. Využívají se i specifické relaxační cvičení při hudbě. Jde hlavně o rychlé a efektivní odstranění únavy a stresu.

Rekreační činnosti se realizují převážně venku na čerstvém vzduchu. Kompenzují únavu z dlouhodobějšího vyučování. Jejich součástí jsou pohybově náročnější aktivity tělovýchovného, sportovního, turistického nebo manuálního zaměření. Rekreační činnost může být organizovaná nebo spontánní.

Společensky prospěšné činnosti jsou činnosti zaměřené na ochranu přírody, pomoc starším, nemocným a slabším lidem. Patří sem i kulturní a osvětové činnosti. Cílem

²¹ Srov. OPASCHOWSKI citován dle KNOTOVÉ, D., *Pedagogické dimenze volného času*, Brno: Paido, 2011, s. 33.

²² Tamtéž.

těchto činností je vést děti k dobrovolné práci ve prospěch jiných lidí bez nároku na odměnu.

Sebeobslužné činnosti vedou děti k samostatnosti. Formují hygienické návyky, návyky společenského chování a vhodného jednání s jinými lidmi.

Příprava na vyučování je činnost spojená s plněním si školních povinností. Měla by se realizovat po 15. hodině, když se výkonnost dětí znovu zvyšuje. Zařazujeme sem i různé didaktické hry a aktivity. Nejedná se jen o vypracování písemných a jiných na vyučování uložených úloh, ale i o rozšiřování poznatků. Tento čas považujeme za pracovní čas dětí, nikoli za jejich volný čas.²³

2.1.1.1 Zájmová činnost

Zájmová činnost je nejdůležitější součástí výchovy ve volném čase. Jedná se o uspokojování a rozvíjení zájmů dětí. Uspokojují se potřeby, rozvíjejí se schopnosti a talent dětí a mládeže.²⁴

Podle Němce jsou zájmové činnosti cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností.²⁵ Zájmová činnost se může označovat i jako „koníček“. Koníček se definuje jako činnost člověka, která není jeho hlavním zaměstnáním, věnuje se jí ve svém volném čase a pro svou vlastní potřebu – upokojit svůj zájem. Na základě těchto dvou definic můžeme konstatovat, že rozdíl mezi koníčkem a zájmem není v obsahu, ale v tom na co se zaměřují. Všechny typy zájmových činností umožňují prožívání kladných citů. Odreagování citů negativních, poznávání vlastních možností na základě svobodné možnosti volit druh činnosti, dobrovolnosti i individuálních přání. Zájmová činnost vhodně podněcuje, podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost a zdravou společenskou aktivitu. Plní funkci výchovnou i vzdělávací, rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci. Plní také úkoly zdravotně hygienické. Může být také prostředkem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil.²⁶

²³ BRINDZA, J., BABIAKOVÁ, S., ĎUROŠOVÁ, E., *Pedagogika volného času a školské kluby dětí*, Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, Banská Bystrica, 2007, s. 39 – 40.

²⁴ Tamtéž s. 40.

²⁵ NĚMEC, J. a kol., *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno:2002 s. 23.

²⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 164.

Tradičně se dělí zájmové činnosti podle obsahu:

Zájmové činnosti společenskovední – činnosti, které vedou k poznání společenského dění i historických souvislostí. Pěstují a upevňují vztah k vlasti, mateřskému jazyku, rodičovství, partnerství, demokratickým a humanistickým tradicím a ke společenské výchově. Poskytují mnoho možností pro činnost individuálního charakteru (sběratelství apod.) i pro nenásilné získávání poznatků z ostatních oborů lidské činnosti. Příklad těchto činností: poznávání významných objektů v místě bydliště, seznamování se s historickými objekty, informace o životě a díle významných osobností, které mají vztah k regionu apod.

Zájmové činnosti pracovní-technické – prostřednictvím mnohostranné činnosti se prohlubuje zájem žáků o tvořivou práci, o přiměřenou účast na řešení současných problémů vědy a techniky. Měla by podporovat přirozenou touhu dětí po aktivním uplatnění v oblasti techniky, rozvíjet jejich technické myšlení a představivost. Příklad těchto činností: modelářství, elektrotechnika, elektronika, výpočetní technika, práce se stavebnicemi, práce s různými materiály (papír, dřevo, kov, plasty, sklo, apod.).

Zájmové činnosti přírodovědné – prohlubují vědomosti o dění v přírodě a pěstují vztah k její ochraně. Rozvíjí zájem o chovatelství a pěstitelství. U žáků mladšího školního věku je vhodné zaměřovat přírodovědnou činnost na poznávání způsobu jejich života i významu živočichů v přirozených životních podmínkách. S přibývajícím věkem stoupá zájem o specializované činnosti (rybářství, včelařství, pěstitelství, apod.).

Zájmové činnosti esteticko-výchovné – formují a utvářejí vztahy dětí k přírodě, společnosti a jejím materiálním i kulturním hodnotám. Činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu. Zvláště významné jsou vlastní tvořivé aktivity. Příklad těchto činností: poznávání a chápání výtvarného umění, využití různých výtvarných technik (malba, kresba, modelování, apod.), sborový zpěv, hudební hry, hra na hudební nástroj, tanec, získávání poznatků o hudebních umělcích, četba, tvořivé literární a dramatické činnosti, návštěvy kulturních představení (divadlo, kino, apod.).

Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření – přispívají k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti. Přiměřená tělesná aktivita je podmínkou zdravého vývoje dětí. Činnost by měla být zaměřena na vybrané prvky z atletiky,

gymnastiky, sportovních her, turistiky a podle místních podmínek na plavání, bruslení, lyžování a jiné sporty. Důležitost se příkládá zejména činnostem, které je možno konat v přírodě. Příklad těchto činností: kondiční cvičení s náčiním, akrobacie, turistika pěší, vodní, cykloturistika, sezonní sporty (plavání, bruslení, lyžování, sáňkování, apod.).²⁷

2.1.1.2 Zájem

Zájem můžeme charakterizovat jako relativně stálé snahy zabývat se předměty nebo činnostmi, které člověka upoutávají po stránce citové nebo poznávací.²⁸ Vyjadřující vztah k předmětům, kterým člověk připisuje zvláštní význam,²⁹ nebo jako silný motiv, který vyvolává potřebu ho realizovat.³⁰ Zájmy jsou nejčastěji vyvolávány potřebami, ale nejsou s nimi totožné. Zájmy se rozvíjejí na základě existujících potřeb, umožňují jejich uspokojování.³¹

U dětí v předškolním věku převažuje zájem o činnost samu. Děti v mladším školním věku nemají zájmy ještě rozlišené, proto je nutné těmto dětem nabídnout činnosti, které se liší v obsahu činnosti, ale i prostředí, v němž probíhají. U těchto dětí převažují zájmy krátkodobé, ale s postupujícím věkem se zájmy prohlubují a specializují. „*Žáci si zkusí, co jim jde snadno, co je baví, v čem dosahují dobrých výsledků. Mohou tak objevit své předpoklady, schopnosti pro určitou aktivitu.*“³²

Zájmy dětí v mladším školním věku se odvíjejí od schopností, ale i od podmínek prostředí (množství volného času, postoj rodičů k zájmům dětí, možnosti navštěvování různých kroužků apod.). V mladším školním věku jsou na prvním místě sportovní zájmy, hlavně aktivní povahy – fotbal, volejbal, plavání atd.³³ Ke školním zájmům patří zájmy o jednotlivé předměty, poznávací zájmy a k mimoškolním zájmům patří

²⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 98-102.

²⁸ Srov. Tamtéž s. 96.

²⁹ Srov. NĚMEC, J. a kol., *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: 2002 s. 23.

³⁰ Srov. KRATOCHVÍLOVÁ, E., *Pedagogika volného času - teória a prax: zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou v dňoch 25. - 26. októbra 2007 pri príležitosti 15. výročia obnovenia pôsobnosti Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave pod záštitou rektora Trnavskej univerzity a dekana Pedagogickej fakulty TU / Katedra pedagogických štúdií v spolupráci so Slovenskou pedagogickou spoločnosťou pri SAV*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2008. s. 288.

³¹ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*, 1. Vyd. Praha: Portál, 1999. s. 96.

³² NĚMEC, J. a kol., *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno: 2002 s. 24.

³³ GÁBOROVÁ, L., *Zájemové preferencie detí a mládeže*. In Telesný rozvoj a pohybová výkonnosť detí a mládeže: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 7. - 9. Novembra 1996 v Prešove. Prešov: Východoslovenská pobočka Vedeckej spoločnosti pre telesnú výchovu a šport, 1997, s. 211.

sportovní, sběratelské, technické a kulturní. Děti rády sbírají různé předměty, jako jsou známky, různé kartičky např. s hokejovými hráči, sportovci či zvířaty. Objevuje se zájem o čtení časopisů (hlavně u dívek), o divadlo, filmy, televizi a počítač. Zájmy mají v mladším školním věku přechodný charakter. Dítě se zatím ještě neorientuje v nabídce různých aktivit ani ve svých schopnostech.³⁴ Starší děti můžeme vést k uvědomělejšímu výběru specializovanější zájmové problematiky, je zde ale nutné soustavné podněcování, rozvíjení a usměrňování vytvářejících se zájmů.³⁵ Podněcování a usměrňování jejich zájmové činnosti tvoří předpoklad pro budoucí profesionální orientaci.

Na základě vlastní aktivity děti obohacují své znalosti a rozšiřují si obzor. Mají příležitost k samostatnému plánování činnosti a k řešení problémů např.: formulovat samostatné cíle své činnosti, promýšlet způsob jejich dosahování, postupovat podle předem stanoveného plánu, překonávat překážky apod.³⁶

³⁴ KONČEKOVÁ, L., *Vývinová psychológia*, 3. aktualizované. vyd., Prešov, 2010, s.

³⁵ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999.

³⁶ Tamtéž.

Jak uvádí J. Pávková, zájmy mohou být rozděleny do pěti skupin:

- 1) Podle úrovně činnosti rozdělujeme zájmy a činnosti aktivní a receptivní. Aktivní zájmy jsou takové, při nichž jedinec sám vyvíjí činnost a zabývá se aktivně předmětem svého zájmu. Receptivní zájmy jsou ty, při jejichž realizaci se aktivita omezuje pouze na vnímání předmětu zájmu. Je zde nebezpečí pasivity. Obě tyto aktivity se mohou prolínat a doplňovat.
- 2) Z hlediska časového trvání hovoříme o zájmech krátkodobých, dočasných či přechodných, jejichž opakem jsou zájmy trvalé. Intenzita zájmu a délka jeho trvání je ovlivněna vývojem jedince a jeho zráním.
- 3) Podle stupně koncentrace lze rozlišit na zájmy jednostranné a mnohostranné.
- 4) Podle společenských norem můžeme použít označení zájmy žádoucí a zájmy nežádoucí, které se neslučují s obecně platnými či právními normami.
- 5) Podle obsahu dělíme činnosti na společenskovědní, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické.³⁷

³⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*, 1. Vyd. Praha: Portál, 1999. s. 97.

3 KRITÉRIA KVALITY TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU U DĚTÍ

Kvalita trávení volného času u dětí může být různá. Existuje mnoho okolností, které brání efektivnímu a kvalitnímu trávení volného času. Hlavní problémy lze spatřit v rodině, která neplní dobře výchovnou funkci, ve finančních možnostech rodiny, v nesprávném nebo nedobrovolném výběru aktivit, záleží také na věku účastníků, pohlaví či zdravotním stavu. „*Určujícími okolnostmi, korigujícími sféru volného času a její kvalitativní stránku (bez nároku na pořadí): společenské prostředí (jeho vyspělost, vztahy, apod.), aktuální stav společnosti (životní úroveň, příslušnost, národnost, bytové poměry atd.), sociodemografičtí činitelé (migrace, klasifikace životních etap, vzdělání aj.), psychologické a fyziologické faktory (mezilidské vztahy, potřeby, resp. věk, pohlaví, zdravotní stav atd.).*“³⁸

Volný čas by neměl být „hluchým časem periodické zahálky spojené s nudou, která odlidšťuje člověka a vrací ho zpět do primární úrovně, a neměl by mít patrně výlučně rekreační charakter.“³⁹

Náplň volného času má ryze subjektivní kritéria a vyznačuje se silnou subjektivní motivovaností. Přesto bychom výběr aktivit ve volném čase neměli ponechat náhodě. Je velmi obtížné hledat jednotné kritérium správné volby aktivit pro volný čas. Jakási obecná pravidla však zmínit můžeme, a to, že činnosti ve volném čase nesmějí mít protispolečenský charakter, nesmějí omezovat práva druhých ani ničit a poškozovat veřejný a cizí majetek. Tato kritéria by ve volném čase neměla být, proto je můžeme uvést jako negativní kritéria volného času. Výhodnější jsou vždy kritéria pozitivní, která nám říkají, jaké znaky a charakteristiky máme sledovat. Můžeme tedy říci, že kritériem správného využívání volného času je rozvoj osobnosti člověka. Na rozvoji osobnosti člověka se nepodílí jen činnosti ve volném čase, ale řada aktivit každodenního života, které znamenají překonávání překážek a plnění povinností.⁴⁰

³⁸ VÁŽANSKÝ, M., *Základy pedagogiky volného času*, 2. dopl. vyd., Brno 2001, s. 35.

³⁹ MEISNER, J., *Škola duševního zdraví*, 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 188.

⁴⁰ SPOUSTA, V., *Teoretické základy výchovy ve volném čase*, 1.vyd., Masarykova univerzita, fakulta pedagogická, Brno: 1994, 33-35.

Můžeme si stručně charakterizovat rozvoj osobnosti jako sledování následujících dílčích cílů:

- fyzického a psychického zdraví,
- aktivního sociálního přizpůsobení,
- seberealizace,
- tvořivosti,
- adekvátní sebekontroly.⁴¹

Kvalitu ovlivňuje i způsob trávení volného času. Způsob je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Pojem životní styl je složitý a velmi komplikovaný. Zahrnuje hodnotovou orientaci člověka, projevuje se v jeho chování i ve způsobu využívání materiálních a sociálních podmínek. Každý člověk má svůj individuální systém hodnot, který se utváří vlivem životních podmínek a aktivitou jedince. Z hlediska volného času můžeme dělit lidi podle toho, jakou hodnotu volnému času přisuzují. Pro některé lidi je největší hodnotou práce, volný čas dokonce někdy posuzují jako něco nepatřičného a nesprávného. Plnění povinností chápou jako své jediné životní poslání.⁴² Cílem celé společnosti by mělo být naučit děti využívat efektivně svůj volný čas.

Kvalitně prožitý volný čas:

- Je protipólem kvalitního pracovního nasazení (ve škole i zaměstnání).
- Podílí se na vytváření hodnotového systému dětí i dospělých.
- Podporuje mnohostranný rozvoj osobnosti jedince.
- Vytváří a ovlivňuje sociální vztahy, sociální interakci a komunikaci.
- Mnohé aktivity podporují zdraví, tělesný vývoj a zdravý životní styl.
- Působí efektivně jako prevence sociálně patologických jevů.⁴³

⁴¹ SPOUSTA, V., *Teoretické základy výchovy ve volném čase*, 1.vyd., Masarykova univerzita, fakulta pedagogická, Brno: 1994, 33-35.

⁴² PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 28.

⁴³ ČECH, T. *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně* [online]. Brno: katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta MU, 6. 3. 2008 [cit. 5. dubna 2008]. Dostupné na [www: <http://www.skolavpraxi.cz/wpimages/other/Cech>](http://www.skolavpraxi.cz/wpimages/other/Cech).

Problém můžeme zkoumat i z hlediska psychologie osobnosti:

3.1 Osobnost

Každý jedinec je individuální a prezentuje se širokou škálou rozličných psychických i somatických znaků. V pedagogické psychologii „volný čas“ představuje oblast, kde dochází k významnému formování osobnosti člověka. Stejně tak, jak jsme každý z nás individuální, tak se individuálně „díváme“ na problematiku volného času. Každý sám za sebe, jako individuum si představí pod pojmem kvalitně naplněný čas něco jiného. Abychom ale mohli určit obecné předpoklady pro „kvalitní volný čas“ a předpoklady pro „nekvalitní volný čas“ musíme nahlédnout do psychologie. Konkrétně do psychologie osobnosti.

Osobnost je termínem používaným jak odborně, tak volně v hovorové řeči. Odborně je jinak chápán právními vědami, historií, politologií, pedagogikou či psychologií. Laicky a nezávazně nazýváme osobností člověka výjimečných kvalit a zásluh. V psychologii užíváme tohoto názvu, chceme-li zdůraznit jedinečnost a neopakovatelnost každého z nás.⁴⁴

3.1.1 Struktura a dynamika osobnosti

Strukturální přístupy ke studiu osobnosti hledají složky vnitřní stavby osobnosti, jejich znaky a vztahy. Přitom se snaží nalézt na pozadí všech permanentních změn osobnosti určitou uspořádanost a pravidelnost, již jsou si lidé přes všechny individuální rozdíly v podstatě podobní. Strukturu osobnosti můžeme dobře postihnout prostřednictvím pěti základní kategorií vlastností označovaných jako „Velká pětka“ („Big five“). Dynamické přístupy se zabývají zejména tím, jak osobnost za určitých okolností funguje v daném prostředí, příčinami vzniku, průběhem a důsledky psychických procesů a vývojových změn osobnosti. Sledují, jak osobnost s určitou vnitřní stavbou vstupuje do životních podmínek. Snaží se přitom nalézt základní funkce osobnosti v daném čase i vývoji. Mezi základní funkce osobnosti, kterými se psychologie zabývá, patří: poznávání, emoce, motivace a řízení. K funkcím nezbytným

⁴⁴ SPOUSTA, V., *Teoretické základy výchovy ve volném čase*, 1.vyd., Masarykova univerzita, fakulta pedagogická, Brno: 1994, s. 39.

pro život osobnosti patří adaptace. Adaptace vychází z poznávání reality, jejího emočního hodnocení a souvisí i s motivací a řízením činnosti.⁴⁵

Pětifaktorový model osobnosti člověka

Pětifaktorový model osobnosti je výsledkem dlouhého výzkumného vývoje, jehož závěrem bylo, že se opakovaně objevuje pět faktorů, které se nazývají extraverte, přívětivost, svědomitost, emoční stabilita a intelekt.

Nyní si pomocí těchto pěti faktorů vymezíme kritéria kvality trávení volného času u dětí. Jak jsem již zmínila, výhodnější jsou vždy pozitivní kritéria, která nám říkají, jaké znaky a charakteristiky máme sledovat. Nyní si pozitivní kritéria uvedeme:

- Extraverte - družný, hovorný, průbojný.
- Přívětivost – dobrosrdečný, laskavý, snášenlivý.
- Svědomitost – důsledný, pečlivý, zodpovědný.
- Emocionální stabilita – klidný, uvolněný, psychicky vyrovnaný.
- Intelekt – přemýšlivý, inteligentní, vzdělaný.⁴⁶

Existují také negativní kritéria využívání volného času a těmi jsou protipóly již zmíněných kladných kritérií.

- Extraverte – samotářský, nemluvný, neprůbojný.
- Přívětivost – necitelný, nelaskavý, nesnášenlivý.
- Svědomitost – nedůsledný, nepečlivý, nezodpovědný.
- Emoční stabilita – neklidný, napjatý, psychicky nevyrovnaný.
- Intelekt – nepřemýšlivý, neinteligentní, nevzdělaný.⁴⁷

⁴⁵ PAULÍK, K., *Nárys obecné psychologie*, Ostravská univerzita Ostrava. Pedagogická fakulta, Ostrava, 2003, s. 47.

⁴⁶ HŘEBÍČKOVÁ, M., *Lexikální a dispoziční přístup k pětifaktorovému modelu osobnosti*, Teze disertace k získání vědeckého titulu „doktorka věd“ ve skupině sociální a humanitní vědy, Akademie věd České Republiky, Brno/Praha, 2008.

⁴⁷ Tamtéž.

Představili jsme si psychologická kritéria správného a nesprávného trávení volného času a nyní se těmito kritérii budeme řídit v následujících kapitolách.

Závěr:

Kritéria kvality trávení volného času pětifaktorový model rozvíjí a konkretizuje do pozorovatelných projevů dítěte.

3.2. Jak by děti měly trávit volný čas

Specifickou zvláštností volného času dětí je to, že z výchovného důvodu je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy. Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu. Tímto je ohrožena výchova dětí i jejich bezpečnost.⁴⁸

3.2.1 Rodina jako výchovný činitel volného času

Trávení volného času dětí ovlivňuje převážně rodina. Děti jsou ovlivňování příkladem rodičů, sourozenců, ale i ostatních příbuzných. Tím, že děti přebírají životní styl rodičů, přebírají i kvalitu a způsob trávení volného času. Rodina hraje klíčovou roli při výchově jako primární sociální skupina. Rodina má nezastupitelnou roli, poskytuje dítěti ochranu, finanční i sociální zázemí, vychovává. Jsou to právě rodiče, kteří mají za úkol svoje děti naučit ke správnému přístupu k volnému času, k rozvoji vlastních potřeb, zájmů a k rozvoji vlastní osoby. Způsob trávení volného času v rodině se odvíjí zejména od sociálního statusu, způsobu života rodiny a jejich postoji k volnočasovým aktivitám. Ve způsobu života rodiny se odráží také vztah rodičů k sobě navzájem, vztah k penězům a majetku, vztah k práci, protože na utváření vztahů dětí k jejich okolí a ke

⁴⁸ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 16.

společnosti vůbec, na tom se podílí právě rodina. Vlastní rozvoj rodičů by měl směřovat k určitým hodnotám a z nich vyplývajícím aktivitám, které ovlivňují hodnotovou orientaci dětí a jejich činností.⁴⁹ Rodina je nejdůležitější školou v navazování sociálních kontaktů.

Rodiče jsou příkladem pro své děti:

- Nápodobou a reprodukcí vzorců pozitivního volnočasového chování rodičů prostřednictvím účasti dětí na aktivitách rodiny, např. při rodinných oslavách, setkáních s příbuznými, při společných návštěvách zábavných a kulturních zařízení. Nápodoba životního stylu rodičů je ovšem nežádoucí, pokud by reprodukovala „nicnedělání“ a nudu, konzumní způsob života nebo protispolečenské aktivity.⁵⁰ Takto fungující rodina těžko vychová děti s láskou ke sportu, nebo k nějaké zájmové činnosti, i když nic není nemožné. V určitém období totiž děti začínají jednat a rozhodovat se sami za sebe a mohou tak objevit kouzlo sportu, tance či umění. Stejně nebezpečným je i druhý rodičovský extrém, kdy si rodiče plní sny skrze své děti. Jako nejznámější příklad ze svého okolí mohu uvést otce, který toužil stát se profesionálním fotbalistou, bohužel se mu to ale nepovedlo. Proto nyní trénuje fotbal každý den se svým synem, přihlásil ho i do fotbalového kroužku a předpokládá, že syn jednou bude hrát fotbal na profesionální úrovni. Rodiče vždy zajisté chtějí pro své děti jen to nejlepší, neuvědomují si však, jak tenká je hranice mezi výchovou k volnému času v rodině a omezováním práv, potřeb a v neposlední řadě i zájmů dítěte.
- Uskutečňováním pravidelných zájmových činností v rodině. Mezi takové činnosti můžou patřit sportovní činnosti, např. pořádání rodinných soutěží, výletů, turistických akcí, cvičení, posilování, lyžování, návštěvy sportovních utkání apod. Dále sem spadají estetickovýchovné činnosti, např. nácvik hry na hudební nástroj, návštěvy divadla, kina atd. Návštěvy příbuzných, přátel, a v neposlední řadě nesmíme zapomenout ani na chvíle herní činnosti rodičů s dětmi např. stolní hry apod.

⁴⁹ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004.

⁵⁰ Tamtéž s. 61-62.

- Citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy, a nadání dětí, které se k takové činnosti sami přihlásí. Pokud rodina rozpozná předpoklady pro jakoukoliv zájmovou činnost u svých dětí, měli by dětem umožnit navštěvování tohoto zájmového kroužku.⁵¹

Rodina zůstává pro dítě prvním prostředím, které pro jejich volný čas vytváří příznivé podmínky. Je důležité takové uspořádání života rodiny, aby dětem poskytovalo dostatek času a vytvářelo podmínky pro spoluúčast na jeho plánování.⁵² Rodiče ovlivňují dítě nejen tím, jak na něj výchovně působí, ale i svým každodenním životem. Působí na dítě již od nejtělejšího věku a rozvíjejí jeho kvality. Řada rodičů nevěnuje svým dětem takovou pozornost, jakou by měli a rodiče netráví s dítětem určitou sumu času, nepovídají si s ním a nenaslouchají mu. Raději mu koupí drahé hračky nebo značkové oblečení, ale nedbají na to, co ve svém volném čase dítě dělá. *„Společným východiskem při tom je dostatek času věnovaný rodiči dětem, jejich poučený a aktivní přístup k tomu, aby se děti učily svůj volný čas využívat k rozvoji sebe i ve prospěch druhých. Takový přístup však dnes není zdaleka vlastní každé rodině, poměrně častý je naopak nezáměr o to, čím se její děti ve volném čase zabývají.“*⁵³

Závěr:

Předpoklady rodiny pro kvalitně strávený volný čas dětí je vychovávat děti tak, aby uměly samostatně a smysluplně využívat svůj volný čas, rozvíjely své schopnosti, učily se novým dovednostem, rozvíjely samostatnost, tvořivost, hravost, důslednost a zdravou společenskou aktivitu. Využívání volného času je důležité pro zdravý tělesný i duševní rozvoj dítěte. Můžeme říci, že výchovný cíl rodiny je předpoklad pro kvalitní trávení volného času. Výchova závisí do značné míry na podmínkách, ve kterých děti žijí a ve kterých vyrůstají. Nejdůležitějším úkolem rodičů je usměrnit svůj vlastní život, tak, aby své děti ovlivňovali pozitivním směrem. Pozitivní projevy extraverte, přívětivosti, svědomitosti, emocionální stability a intelektu v rámci trávení volného času v rodině děti přejímají nápodobou. Pokud si rodiče nepřipustí své vlastní chyby a nedostatky, nezabývají se vlastním rozvojem a sebevýchovou, mohou tyto nekvalitní vzorce chování přenášet na své děti.

Žádoucím, dosud zdaleka nedosaženým cílem je navíc poučený, aktivní zájem

⁵¹ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 61-62.

⁵² Tamtéž s. 61.

⁵³ Tamtéž s. 62.

každé rodiny o to, aby její děti mohly svůj volný čas prožívat bohatě a smysluplně, na základě svého dobrovolného rozhodnutí a současně za citlivého vedení ze strany rodičů, případně dalších příslušníků rodiny.⁵⁴ Pokud rodina nezajistí bohatý, smysluplný a dobrovolný volný čas dětí, jedná se o předpoklad nekvalitního trávení volného času.

3.2.2 Škola a její vliv na dítě

Od určitého věku dítěte nemůže rodina zabezpečit komplexní všestranný rozvoj dítěte. „*Na výchovné působení rodiny navazují a doplňují je předškolní zařízení a později škola jako jeden z nejvýznamnějších výchovných činitelů.*“⁵⁵ Nastupují specializované instituce jako je škola, státní, soukromé a výchovné instituce nebo například sportovní organizace.

Zahájením školní docházky přichází každé dítě o své postavení, které do té doby mělo v rodině. Škola je místem, kde i to dítě, které je mnohdy doma vychováváno liberálním přístupem, něco musí. Musí se naučit sedět v lavici, poslouchat, dávat pozor. Očekává se, že se dítě přizpůsobí a bude se chovat ukázněně. Pokud se dítě nedokáže přizpůsobit požadavkům učitele či školy, bývá hůře hodnocené, méně úspěšné a spolužáky odmítáno. Ve škole není dítě středem pozornosti rodičů, ale musí poslouchat. Učitelé po dítěti vyžadují plnění povinností, jsou autoritou stejně jako rodiče, a přitom nemusí k dítěti sdílet rodičovský vztah. Ostatní děti pak vytvářejí společenství, ve kterém má každé dítě své místo a toto místo nemusí být pozitivní. Dítě zde může poprvé pocítit osamocení, ohrožení, nepochopení, negativní zpětnou vazbu na své chování. To vše může vyvolat obrannou reakci, kterou může být mimo jiné i agrese.⁵⁶

Závěr:

Předpokladem školy pro kvalitní využívání volného času je rozvíjení interaktivity, vzdělanosti, přemýšlivosti a dalších způsobů inovace. Jsou zaměřeny především na osobnost dítěte, rozvíjejí inteligenci, hravost a důslednost. Škola může na děti působit a ovlivňovat je plošně. Volnočasové aktivity v rámci školy zprostředkovávají dětem poznání, možnost praktického konání, kontakt s vrstevníky a kamarády. Probouzejí

⁵⁴ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 61.

⁵⁵ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 35.

⁵⁶ PROKEŠOVÁ, M., *Volný čas a co s ním?* Studijní text, Ostrava: 2004, s. 37.

v dětech družnost, kamarádství, hovornost, průbojnost, pečlivost a dobrodružnost. Nekvalitní předpoklady školy můžeme sledovat v nedostatečně nabídce volnočasových aktivit, nebo ve špatném pedagogickém, popřípadě vůbec žádném, vedení těchto aktivit. V tomto případě děti přicházejí o sociální kontakty, mohou být samotářské, neprůbojné, nedůsledné a napjaté.

3.2.2.1 Organizovaná činnost

Pod pojmem organizovaná činnost si můžeme představit zejména zájmovou činnost, ale také aktivitu v rámci zájmových organizací (center volného času, domů dětí a mládeže, mládežnických organizací, sportovních oddílů atd.).

Pravidelná zájmová činnost se uskutečňuje v pravidelných intervalech, celoročně a pod vedením kvalifikovaného vedoucího. Organizuje se v těchto zájmových útvarech:

- **kroužek** - menší zájmový útvar, zaměřuje se na vnitřní život útvaru (např. rybářský kroužek, modelářský kroužek, čtenářský kroužek, apod.)
- **soubor** – zájmový útvar, jehož činnost směřuje k veřejné produkci výsledků činnosti (pěvecký, hudební, taneční, divadelní apod.)
- **klub** – zájmový útvar s volnější organizační strukturou (filmový klub)
- **oddíl** – toto označení se užívá zpravidla u tělovýchovných nebo turistických útvarů, útvar je součástí většího organizačního celku
- **kurz** – útvar s vymezenou délkou trvání, zpravidla kratší než jeden rok, a jeho činnost směřuje k osvojení vědomostí a dovedností (kurz výpočetní techniky, kurz vaření, kurz angličtiny apod.).⁵⁷

Zájmová činnost příležitostná je organizována nebo přímo řízena pedagogem a je časově vymezena, zahrnuje nabídku organizovaných příležitostných

⁵⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. Vyd., Praha: Portál, 2008, s. 169.

nebo cyklických akcí, přes pravidelnost to však není činnost průběžná. Zahrnuje soutěže a turnaje, přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze, přednášky.⁵⁸

Spontánní aktivity jsou činnosti, které jsou pedagogicky a organizačně ovlivňovány pedagogy nepřímo. Jejich nabídka je využívána neorganizovaně, individuálně a podle momentálního zájmu. Nemají pevně stanovený začátek ani konec, jsou vymezeny pouze pracovní dobou zařízení. Jsou přístupné všem zájemcům (př. otevřené dětské herny, čítárny, sportoviště, posilovny, dopravní hřiště, herny, apod.).⁵⁹

3.2.2.2 Školská zařízení pro výchovu mimo vyučování a ve volném čase

Výchova ve volném čase probíhá zpravidla v rámci určité instituce. Typ organizace definuje do určité míry cíle působení, možnosti spolupráce s dalšími odborníky, dobu a místo setkávání s dětmi atd.⁶⁰

Volný čas dětí mají tedy na starosti různé instituce, které se starají o vyplnění volného času dětí a mládeže. Mezi nejzákladnější si můžeme uvést školní družiny a školní kluby, střediska pro volný čas dětí a mládeže, domy dětí a mládeže, dětské domovy a další komerční společnosti zaměřené například na tanec, malování, sochařství nebo sport. Je mnoho dětí, které své zájmy nemají zcela vyhraněné a potřebují pomoc s výběrem zájmové činnosti, od rodičů, vychovatelů či pedagogů. Existuje také řada dětí tzv. introvertů, které si vystačí pouze sami se sebou a nepotřebují tak společnost ostatních dětí. Ke smysluplnému naplnění jejich volného času jim stačí pouze kniha nebo časopis. U těchto dětí je nutné rozlišit míru, zda je to ještě ku prospěchu jich samotných nebo naopak, zda je to již závislostí, která zdravému rozvoji osobnosti dítěte brání.

K základním zařízením výchovy mimo vyučování a péči o děti můžeme zařadit školní družiny a školní kluby. Školní družiny jsou zpravidla určeny žákům 1. - 5. ročníků a školní kluby žákům 6. - 9. ročníků.⁶¹

⁵⁸ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 129.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž s. 117.

⁶¹ Tamtéž s. 112.

Školní družina se dělí na oddělení, která jsou naplněna maximálně do počtu 25 žáků denně. Navštěvování družiny není povinné a jedná se o placenou službu. Družiny zajišťují bezpečnost dětí a péči o ně v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Hlavním úkolem školní družiny je mimoškolní výchova, založená na pedagogice volného času. Děti ve školní družině mají možnost odpočinku, uskutečňují se zde činnosti rekreační, zájmové, veřejně prospěšné. Základní formou činnosti ve školní družině je činnost pravidelná – tj. každodenní pedagogická práce s žáky přihlášenými k pravidelné docházce. Příležitostná činnost je víceméně nad rámec činností oddělení – jsou to výlety, sportovní dny, besídky apod.⁶²

Základem činnosti **školního klubu** jsou zájmové aktivity organizované formou různých kroužků a příležitostných akcí. Jsou více specializované na různé zájmové činnosti. Žáci se mohou do školního klubu přihlásit k pravidelné docházce nebo pouze do nějakého kroužku, souboru nebo oddílu.⁶³ Školní kluby pracují na bázi dobrovolnosti. Činnost klubu má hlavní cíl zapojit děti do aktivní činnosti ve volném čase a preventivně tak působit proti sociálně-patologickým jevům.

Dalším důležitým zařízením jsou **střediska pro volný čas dětí a mládeže a Domy dětí a mládeže** (dále DDM). Tyto střediska se zaměřují na realizaci specifických zájmových činností, ať už v pravidelných schůzkách po dobu školního roku nebo o prázdninách. Střediska mají většinou širokou škálu nabídek mimoškolních aktivit pro děti, ale i dospělé. Zřizovateli DDM mohou být obce, církve, soukromý nebo jiný subjekt. Jsou zřizovány do sítě škol a školských zařízení a z toho jim také vyplývá nárok na státní příspěvek na jejich činnost, která je převážně rekreační, výchovně – vzdělávací se širokou zájmovou působností. DDM mají tedy snahu obsáhnout všechny zájmové oblasti, které jsou rozděleny na společenskovední, tělovýchovné a sportovní, turistické, přírodovědné a technické.⁶⁴

⁶² HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. Vyd., Praha: Portál, 2008, s. 144.

⁶³ Tamtéž s. 147.

⁶⁴ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 127-128.

Závěr:

Předpoklady školských zařízení pro kvalitní volný čas můžeme najít v odpočinkové činnosti, plní psychohygienické poslání, rozvíjejí osobnost dítěte, umožňují seberealizaci, popřípadě kompenzaci možných školních neúspěchů. Rozvíjejí dovednosti, vlastní aktivitu dětí, z níž vyplývající radost, uspokojení a uvolnění. Vedou děti k plnohodnotnému využívání volného času dětí, k odpovědnosti, k motivaci ke studiu a podporují samostatnost a svědomitost. Jako nekvalitní předpoklady můžeme zmínit, pokud tyto instituce omezují činnost jen na sociální službu, neboli pokud vykonávají pouze dozor nad žáky. Školní družiny bývají totiž často považovány za zařízení, která poskytují pouze „hlídací službu“ dětem, jejichž rodiče musejí brzy ráno do zaměstnání a vracejí se pozdě odpoledne. Děti se v takovém zařízení mohou cítit neklidně, napjatě a samotářsky.

3.2.2.3 Další instituce pracující s dětmi v jejich volném čase

O volný čas dětí a mládeže pečuje rodina, škola, ale i další organizace a zařízení, které si kladou, dle svého zaměření, různé cíle vzdělávacího, výchovného nebo rekreačního zaměření.

Po roce 1990, kdy se v našem státě rozpadla násilně sjednocená dětská organizace (Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže), vznikla řada nových dětských organizací a byla obnovena i činnost organizací, které navazovaly na svou činnost před rokem 1948.⁶⁵

PIONÝR

Dětská pionýrská organizace, která byla součástí mládežnických organizací, vznikla v r. 1949, jako obdoba sovětské dětské organizace, navazovala na levicově orientované předválečné organizace. Současný Pionýr vznikl v době rozpadu jednotné organizace. Umožňuje svým členům uspokojovat zájmy a potřeby, v různorodých kolektivech, zejména pravidelnými, různorodými, celoročními činnostmi. Svou nabídkou aktivního využívání volného času pomáhá v boji proti kriminalitě a dalším sociálně patologickým jevům působícím na děti a mládež. Pionýr je demokratické,

⁶⁵ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 149.

dobrovolné, samostatné, na politických stranách, hnutích a ideologiích nezávislé sdružení dětí, mládeže a dospělých. Zabývá se osvětovou, kulturně výchovnou, charitativní činností, obhajobou a uspokojováním zájmů a oprávněných potřeb dětí a ostatních členů sdružení.⁶⁶

JUNÁK – Svaz skautů a skautek

Skautské organizace působí ve více než 214 státech světa a sdružují cca 39 milionů skautů a skautek. U nás hnutí založil A. B. Svojsík a právě z jeho iniciativy bylo nazváno Junák. Posláním Junáka je působit a vést své dětské i dospělé členy k povznesení duchovní, mravní a tělesné zdatnosti tak, aby byli připraveni plnit své povinnosti vůči bližním, společnosti, vlasti. Prostředkem je činnost zaměřená na turistiku a pobyt v přírodě, která skauty vychovává k praktickým dovednostem, družnosti a sebekázni. Důležitý princip skautingu je družinový systém. Tento systém využívá velkého vlivu vrstevnické skupiny a pozitivních vzorů věkově blízkých vedoucích.⁶⁷

Nejtypičtějším znakem skautingu je jeho výchovný charakter. Rozpracované jsou v něm všechny složky výchovy: mravní, rozumová, estetická, tělesná, pracovní. Dále klade důraz na aktivní sebevýchovu jednotlivce, která je transformovaná do principů: služba Bohu, služba ostatním, služba sobě.⁶⁸

ČESKÁ TÁBORSKÁ UNIE

Organizace volně sdružuje na základě společného zájmu děti, mládež a dospělé. Navazuje na činnost svých předchůdců, z nichž za sobě nejbližší považuje historické trampské hnutí.⁶⁹

DUHA

Otevřené sdružení jednotlivců i kolektivů bez ohledu na členství v dalších organizacích. Hlavní důraz klade na vytváření a realizaci programů pro děti a mladé lidi. Poskytuje i možnost aktivního zapojování dalších generačních skupin. Sdružení pořádá společenské akce v přírodě i ve městě. Zaměřuje se na herní aktivity,

⁶⁶ Tamtéž s. 150.

⁶⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 143.

⁶⁸ BRINDZA, J., BABIAKOVÁ, S., ĎUROŠOVÁ, E., *Pedagogika volného času a školské kluby dětí*, Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, Banská Bystrica, 2007, s. 15.

⁶⁹ Tamtéž s. 150.

psychologické hry a recesi. Duha je občanské sdružení, které na principech zážitkové pedagogiky organizuje volnočasové aktivity pro děti a mládež.⁷⁰

HNUTÍ BRONTOSAURUS

Hnutí brontosaurus je nezávislé hnutí sdružující děti a mládež. Svou činnost zaměřuje na ochranu a tvorbu životního prostředí, na ochranu památek a na rozvoj osobnosti. Jeho činnost je celoroční a otevřená široké veřejnosti. K základním cílům Hnutí brontosaurus patří vychovávat sebe i druhé, zajímat se o problémy společnosti a pomáhat zejména mladým lidem vytvářet kolektivy umožňující pocit sebepoznání, sounáležitosti a seberealizace.⁷¹

YMCA – Křesťanské sdružení mladých lidí

Křesťansky orientované nepolitické a nevýdělečné sdružení, které usiluje o plnohodnotný život mladých lidí. Název YMCA je zkratkou anglického názvu „Young Men’s Christian Association“, jehož českým ekvivalentem je „Křesťanské sdružení mladých mužů“.⁷²

Závěr:

Předpoklad institucí mimo školu pro naplnění kvalitního volného času dětí, spočívá převážně v pravidelnosti navštěvujících institucí, čímž se dítě vede k důslednosti a k pečlivosti. Je důležitá dobrovolnost dětí k navštěvování zájmových útvarů, jejich samostatnost a zodpovědnost. Tyto instituce děti vedou například k ochraně životního prostředí, z čehož vyplývá, že v dětech probouzejí zájem o životní prostředí, zájem o křesťanství, zájem o sport, umění, tanec apod. Podporují vzdělanost a inteligenci. V dětech vyvolávají pocit naplnění, rozvíjejí jejich fantazii a tvořivost. Mnohé aktivity podporují tělesný vývoj a zdravý životní styl. Předpoklady pro negativní trávení volného času jsou, pokud tyto instituce stavějí na komerčním základě, nerozvíjejí dětskou osobnost, nepůsobí efektivně jako prevence sociálně patologických jevů.

⁷⁰ Tamtéž s. 151.

⁷¹ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 151.

⁷² Tamtéž s. 145.

3.2.3 Lokální prostředí

Lokální prostředí je prostor, spojený zpravidla s bydlištěm (města a jejich části a obce). Můžeme ho definovat jako skupinu lidí žijících na ohraničeném teritoriu, uznávajících společné tradice, symboly, hodnoty, využívající stejných institucí a služeb, žijící v jistém pocitu sounáležitosti a vnitřní bezpečnosti a připravených ke společným činnostem. Základní typy lokálního prostředí jsou prostředí městské a venkovské.⁷³

Do jaké míry nás ovlivňuje prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme je předmětem mnoha úvah a diskuzí, ale s jistotou můžeme říci, že nás zaručeně poznamenává a ovlivňuje. *„Někteří mladí lidé žijí a rozvíjejí se v těsném kontaktu a v souladu se svým prostředím, k jehož rozvoji začínají sami přispívat. Jiní vůči němu zůstávají neutrální, další však podléhají nežádoucím vlivům a jejich vztahy k prostředí se stávají konfliktními. Z mnoha důvodů proto obce i města zvyšují zvláště od devadesátých let 20. století koncepční i praktickou pozornost věnovanou volnočasovému životu a výchově dětí a mládeže.“*⁷⁴

Dnes již není tak velký rozdíl mezi vyrůstáním dětí na vesnicích a ve velkých městech. Vesnice i města mají své klady i zápory a nemůžeme tvrdit, že ve městě se žije lépe a kvalitněji než na vesnici či naopak. Děti ve městech mají větší nabídku organizovaných volnočasových aktivit, zatímco děti z vesnice mají zase větší svobodu v individuálních činnostech. Z mého pohledu by bylo ideální, kdyby děti vyrůstaly na vesnici a prožily „opravdové dětství“, a později, aby se přestěhovaly do měst, za školou a za prací. Ovšem z praktického hlediska je to neuskutečnitelné.

Vesnice a města se od sebe odlišují tradicemi, sociálním a profesním profilem, ekonomickou kulturní úrovní, postavením mladé generace i pozorností k její výchově a vzdělávání.⁷⁵

3.2.3.1 Městské prostředí

Velká města mají výhodu v rozmanitosti volnočasových aktivit, sportovního, kulturního a zábavního druhu. Tyto aktivity dokáží uspokojit nejednoho náročného jedince a zároveň smysluplně naplní jeho volný čas. Dětem umožňuje město neformální, individuální i společné zájmové nebo veřejně prospěšné činnosti. Při

⁷³ KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*, 1.vyd. Brno: PAIDO, 2008, s. 95.

⁷⁴ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 116.

⁷⁵ Tamtéž.

volnočasových aktivitách organizovaných institucemi a sdruženími se lze setkávat s mnoha vrstevníky i příslušníky starších generací, vytvářet četné kontakty a být zároveň chráněn před zdravotními, bezpečnostními, sociálními a výchovnými riziky.⁷⁶

Obrovskou nevýhodou velkých měst je paradoxně právě jejich velikost. Ve městě se lidé málo znají, nezdraví se na ulicích, běžně si nepovídají. Město se tak snadno stane prostředím, ve kterém převažuje anonymita. „*Město je však současně prostředím, v němž převažuje odtažitost sociálních vztahů, někdy také neodpovědnost k sobě i svému okolí a projevují se sociálně patologické jevy (násilí, negativní závislosti, rozšiřování počtu bezdomovců apod.)*.“⁷⁷ Odtažitost sociálních vztahů ve městě může jeho obyvatele vést k šikaně spoluobčanů, násilí, krádežím, výstřednímu chování, apod. Lidé, převážně mládež, si mylně myslí, že si mohou takovéto chování dovolit, právě kvůli tomu, že je zde nikdo nezná a že jim nehrozí žádný postih. Téměř na každém panelovém domě ve městě najdeme posprejované zdi, rozbitá okna. Na veřejném prostranství můžeme vidět zničené lavičky či dětská hřiště, nedopalky od cigaret, lahve od alkoholu a v tomto výčtu bych mohla pokračovat ještě několik řádků. Z těchto důvodů se rodiče bojí své děti pouštět samotné, bez dozoru, ven. Právě zde vzniká problém, co mají tedy děti dělat, když je rodiče samotné ven nepustí? Sledují televizi, hrají hry na počítači, nudí se. Rodiče v dnešní hektické době na své děti nemají čas, proto je nechávají. Svému svědomí uleví alespoň o prázdninách, kdy své děti pošlou na různé dětské tábory, dokonce hned na několik táborů, aby jim vyplnili veškerý volný čas v letních měsících.

Závěr:

Předpoklad města pro kvalitní trávení volného času je kontakt s vrstevníky i příslušníky starší generace, vytvářejí se sociální kontakty, které podporují družnost a komunikativnost v různých volnočasových zařízeních. Děti mají větší možnost organizovaných (pedagogicky vedených) činností, které podporují vzdělanost a důslednost. Předpoklady pro nekvalitní trávení volného času je neodpovědnost vzhledem k sobě i svému okolí, ve městech se mohou projevit prvky násilí, agrese a negativní závislosti, které mohou vést k necitelnosti, nelaskavosti a nesnášenlivosti.

⁷⁶ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 30.

⁷⁷ Tamtéž.

3.2.3.2 Venkovské prostředí

Venkovské prostředí se zdá být do jisté míry protikladem k prostředí městskému. Děti vyrůstající na venkově, většinou bydlí v rodinném domě se zahradou. Rodiče své děti nechávají volně si hrát na zahradách, polích či loukách. Děti si tak zvyknou trávit většinu volného času venku, na zahradě, se svými kamarády, vrstevníky, sousedy a hlavně s rodiči, a tím se rapidně zmenší riziko k závislostem na hromadných sdělovacích prostředcích - televizi, počítači a videu. Je zde velká blízkost k přírodě, která děti obohacuje a sebevzdělává. Negativem venkova ovšem bohužel je relativně malá (nikoli však žádná) možnost navštěvovat některou ze zájmových činností. Na venkově kvůli malému počtu dětí, nevznikají zájmové organizace, domy dětí a mládeže apod. Pokud chtějí děti získávat dovednosti a rozvíjet se ve svých zájmech, musí zpravidla dojíždět do větších měst. Z vlastního příkladu mohu uvést, že takové dojíždění může být problematické z mnoha důvodů. Rodiče pro své zájmy, nebo z pracovní vyčerpání nemají dostatek času na své děti, nebo nemají potřebné finanční možnosti. Na venkově je celkově nižší úroveň služeb, většinou zde nebývají kina, cukrárny, kavárny, obchody se značkovým zbožím apod., je zde ale jiná možnost kulturního vyžití, která lidi stmeluje, kde se lidé scházejí, povídají si a udržují tak přátelské sousedské vztahy. Zachovala se zde lidová kultura, folklor, různé kulturní „akce“. Hlavními činnostmi jsou:

- Sportovní, kulturní a interkulturní činnosti – utkání, soutěže a turnaje v různých druzích sportu. Vystoupení hudebních, tanečních (často folklorních) nebo divadelních souborů dětí a mládeže (např. Folklorní sdružení Soumrak, kterého jsem členkou, Folklorní soubor Radost – viz příloha II.; soutěže dobrovolných hasičů (dále jen SDH) Zlatá Koruna nebo SDH Záluží, taktéž se mohou prezentovat jako člen, viz příloha I.).
- Zábavné, společenské a rekreační akce – sem spadají oslavy místních výročí (např. Oslava 100 let od založení dobrovolných hasičů), každoroční masopustní průvody, maškarní plesy, hasičské plesy, apod.

- Výchova k občanství a veřejně prospěšné činnosti – patří sem např. pořádání sněmů a parlamentů dětí a mládeže; soutěž, v níž děti vyjadřují názory na sociálně patologické jevy, apod.
- Rozšiřování prostorových a hmotných podmínek volnočasové činnosti – děti přinášejí návrhy nebo se podílejí na jejich realizaci. S návrhy přicházejí průběžně také sdružení dětí a mládeže, zabývající se současnou a budoucí vybaveností pro volnočasové činnosti. Taková iniciativní činnost zvyšuje zájem dětí o obec a region a podíl na jejich životě.⁷⁸

Závěr:

Předpoklady venkova pro kvalitní trávení volného času jsou různé výstavby areálů hřišť, kurtů, dětských koutků, apod. (viz příloha IV.) Udržované a veřejnosti otevřené areály, kde by občané obce mohli trávit svůj volný čas a pořádat společenské aktivity (viz příloha III.). Na venkově se v dětech podporuje družnost, hovornost a komunikativnost. Děti zde prožívají první roky života a následně odtud vstupují do širšího sociálního okolí, venkov podporuje aktivní sociální přizpůsobení. Nabídka individuálních činností (ne ve smyslu zájmových kroužků, nýbrž ve smyslu jakékoliv neorganizované činnosti), která je pro venkov typická, rozvíjí tvořivost dětí, poznání a ochranu přírody a s tím souvisí sebevzdělání. Předpoklady pro nekvalitní volný čas strávený na venkově je až přílišná samota dětí, ze které může vzejít neprůbojnost a nekomunikativnost dětí. Děti se mohou setkat s časem „prázdnoty“, nudou, nicneděláním, která může vést k psychické nevyrovnanosti.

⁷⁸ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 124 – 125.

4 JAKÁ JSOU SOUČASNÁ RIZIKA KVALITNÍHO TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ A MLÁDEŽE

I když je má práce zaměřena na děti mladšího školního věku, v této kapitole budu porovnávat trávení volného času dětí a mládeže. Myslím si, že děti, které si navyknou již od útlého věku určitým způsobem nakládat se svým časem, si tento způsob nesou do puberty, následně do dospělosti, a později takto učí své děti, možná nevědomky, trávit volný čas.

V současné době, důsledkem techniky a civilizace, se člověk stal zajatcem svého času a svého soukromí. Vymoženosti techniky jako jsou: rádia, televize, počítače, internet, telefony, mobily – to vše nám sice napomáhá k rychlé komunikaci s ostatními lidmi, ale zároveň uzavírá člověka v samotě. Kontakt s jinými lidmi není podmíněn osobním kontaktem, nemusíme se kvůli němu setkávat, nemusíme do ulic, nemusíme tzv. „mezi lidi“.⁷⁹

4.1 Sdělovací prostředky a informační technologie

Komunikace může být tvář v tvář, tedy bezprostřední, stále častěji však informace zprostředkují média. Zejména masmédiá (hromadné sdělovací prostředky), která umožňují ovlivňování velkých skupin lidí najednou. Děti a mladí lidé se s médii denně setkávají v rodině, škole i ve volném čase. Prostřednictvím médií děti a mladí lidé získávají informace o světě dospělých, uspokojují a rozvíjejí svoje zájmy, prožívají chvíle napětí, dobrodružství, radosti a někdy se sami na mediální tvorbě podílejí.⁸⁰ Děti a dospívající mládež představují nejsnadněji ovlivnitelné publikum, neboť čím méně má jedinec předchozích zkušeností, tím jsou pro něj informace získané prostřednictvím médií silnější a snadněji dokáží dětského adresáta zmanipulovat. Z hlediska mediálního působení tvoří děti zvláštní skupinu. Jsou velmi citlivé, nemají ještě dostatek zkušeností, nedokáží striktně rozlišit fikci od reality a postrádají jistou dávku nezbytné kritičnosti k sobě samým i k okolnímu světu.⁸¹

⁷⁹ PROKEŠOVÁ, M., *Volný čas a co s ním?* Studijní text, Ostrava: 2004, s. 15.

⁸⁰ Srov. HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 129.

⁸¹ JECHOVÁ, K., *Interakce masmédií a dětí staršího školního věku jako východisko pro realizaci mediální výchovy*. Olomouc 2010. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta.

V posledních období se prohloubily vlivy hromadných sdělovacích prostředků, počítačových médií, televize, videa nebo komerčních zařízení volného času, jejichž působení má i vysloveně negativní důsledky (násilí, pornografie). Od tradičních i nových zařízení volného času si tato skutečnost žádá zvýšení účinnosti a zlepšení stimulace aktivit, umožňovat aktivní podíl na nich tak, aby se zařízení pro děti a mládež stávala zařízeními dětí.⁸²

Dětský příjemce v porovnání s dospělým adresátem mediálních sdělení zranitelnější z následujících důvodů:

- Děti jsou velmi zvědavé, proto usilují o velké množství informací, jež však hodnotí úměrně svému věku, mnohdy tak vyhodnotí komunikační záměr mediovaného sdělení nesprávně.
- Psychika dítěte ještě není dostatečně vyvinutá, její nepřipravenost může vést ke skutečnosti, že si dítě nedokáže uvědomit následky násilí prezentovaného ve sdělovacích prostředcích.
- V raném věku si jedinec snadno osvojí mediované obsahy do vlastních postojů a vzorců chování.
- Dětský příjemce není schopen odlišit mediovaná sdělení od reality, přijímaná sdělení nedokáže vzhledem ke svému věku kriticky vyhodnotit. Děti si ještě neuvědomují rozdíl mezi skutečným světem a světem prezentovaným médií.⁸³

Jak uvádí ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, současný vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit.⁸⁴ Výzkumy volného času dětí ukazují, že velká část dětí věnuje většinu volného času konzumním aktivitám a neúčelným pasivním formám zábavy. O vlivu médií a zejména televize na socializaci dětí a mladých lidí nemůže být pochyb. Od útlého věku se dítě setkává s televizí, když zrovna maminka nemá čas a potřebuje dítě zabavit, pustí mu pohádku. Děti si samozřejmě vytvoří jakýsi návyk

⁸² PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 160.

⁸³ MUSIL citován podle JECHOVÁ, K., *Interakce masmédií a dětí staršího školního věku jako východisko pro realizaci mediální výchovy*. Olomouc 2010. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta.

⁸⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MŠMT, 2002. Dostupné na [www:<http://www.msmt.cz>](http://www.msmt.cz).

a i v pozdějším věku dívání se na televizi vyžadují. To vede k faktu, že čas, který děti a mládež věnují sledování televize je delší než všechny další mimoškolní činnosti. Nemůžeme ale říci, že například sledování televize je činnost, která dítě ovlivňuje pouze negativně. Mnohdy nezáleží na tom, jestli se dítě dívá na televizi nebo jestli poslouchá hudbu, ale co je důležité je obsah těchto činností. Pokud dítě sleduje akční filmy nebo filmy pro dospělé nebo pokud poslouchá hudbu s nevhodnou tematikou, můžeme to považovat za činnost, která dítě negativně ovlivňuje, vede ho k agresi, a tím pádem můžeme říci, že dítě tráví nekvalitně volný čas. „*Nadměrné množství času strávené u televize sledováním akčních filmů a jiných programů nevhodných pro děti, čas strávený u počítačových her působí na osobnost dítěte negativně.*“⁸⁵ Velkého rozmachu se v dnešní době „těší“ také internet. Jen malá hrstka dětí neumí pracovat s internetem. Místo toho, aby se děti sešly venku na hřišti, píší si na „chatu“ díky internetu přes sociální sítě.

Důsledkem toho dochází k několika závažným, ale negativním jevům ve výchově dítěte i v životě dospělého člověka. Prohlubuje se pasivita u dětí, nezájem, a pokud už dítě zájem projeví, tak je to pro méně náročné aktivity.⁸⁶ Aktivity, které se setkávají s každodenní frekvencí, si nyní porovnáme v několika výzkumech.

⁸⁵ BRINDZA, J., BABIAKOVÁ, S., ĎUROŠOVÁ, E., *Pedagogika volného času a školské kluby dětí*, Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, Banská Bystrica, 2007, s. 23.

⁸⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MŠMT, 2002. Dostupné na [www:<http://www.msmt.cz>](http://www.msmt.cz).

4.2 Dosavadní zjištění z výzkumů o trávení volného času dětí a mládeže

V této kapitole se pokusím porovnat několik již zpracovaných výzkumů od různých autorů, abychom měli porovnání, jak tráví děti a mladí lidé čas ve svém volnu.

Sociologové se po řadu let pokoušeli uspořádat způsoby jednání ve volném čase podle společenských měřítek a rozebrat jednotlivé činitele jejich účinnosti pomocí empirického sociálního výzkumu. Závěry teoretiků volného času napomáhají vytvoření reálné představy o osobitém individuálním stylu prožívání volného času a života v síti socio-ekonomických podmínek. Faktory, které spolu značně souvisejí (např. hodnoty a postoje, složení obyvatelstva, sociální systém, kvalita práce, struktura sídlišť, média, mobilita apod.) přesto neupozorňují na jejich faktickou důležitost pro jednání ve volném čase.⁸⁷

P. Sak upozorňoval na skutečnost, že volný čas a jeho obsah významně ovlivňují tendence k sociálně patologickým jevům u mládeže a naopak rozvoj talentu a aktivní životní styl. Toto tvrzení dokumentoval výsledky šetření mnohoznačných souborů respondentů. 43 zjištěných druhů směřuje sestupně v pořadí: sledování televize, poslech rozhlasu, četba tisku, poslech CD nahrávek, povídání s přáteli, četba knih, domácí práce a úklid, schůzky s partnery, procházky, atd. Autor současně podtrhl význam činností ve volném čase jako výrazu subjektivní stránky člověka, jeho potřeb a zájmů, navazujících na hodnotovou orientaci, kulturu i způsob života rodiny respondenta.⁸⁸

T. Čech se ve svém posledním výzkumném projektu zaměřil na využívání a organizování volného času dětí mladšího školního věku. Výzkum byl prováděn na prvním stupni ve třídách brněnských základních škol. Celkový počet respondentů tvořilo 863 žáků z 10 škol (průměrný věk respondentů 10 let).

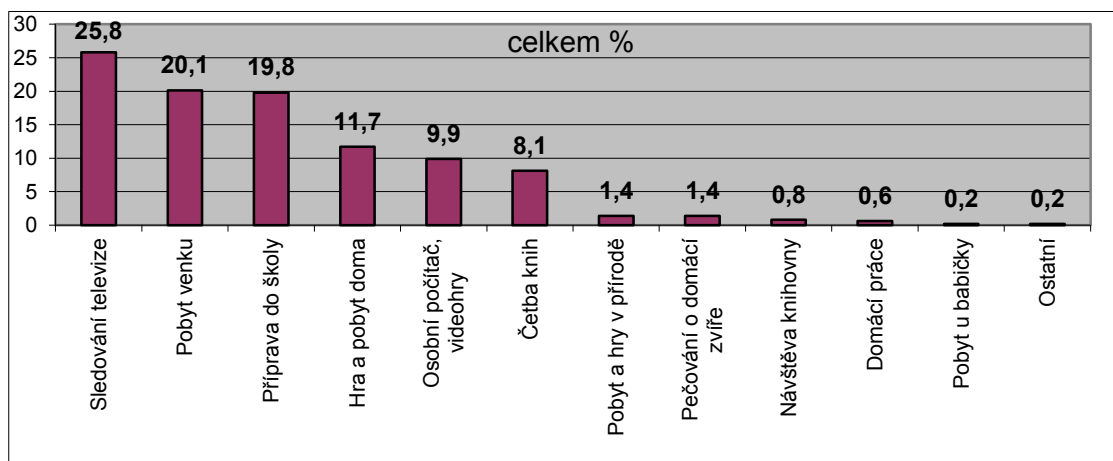
Z výzkumu T. Čecha také vyplynulo, že kvalita trávení volného času je závislá na možnostech jednotlivých částí města, nabídkách škol, institucí a zařízení pro volný čas, na dostupnosti sportovišť apod. A také, že nabídku řízených činností využívají zejména děti mladšího školního věku.⁸⁹

⁸⁷ VÁŽANSKÝ, M., *Základy pedagogiky volného času*, 2. dopl. vyd., Brno 2001, s. 32-33.

⁸⁸ Srov. P. SAK citován podle VÁŽANSKÉHO, M., *Základy pedagogiky volného času*, 2. dopl. vyd., Brno 2001, s. 35.

⁸⁹ Tamtéž.

Graf 1: Neorganizovaný volný čas (rozvržení v průběhu jednoho kalendářního týdne)

Zdroj: ČECH, T., *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*. [online]⁹⁰

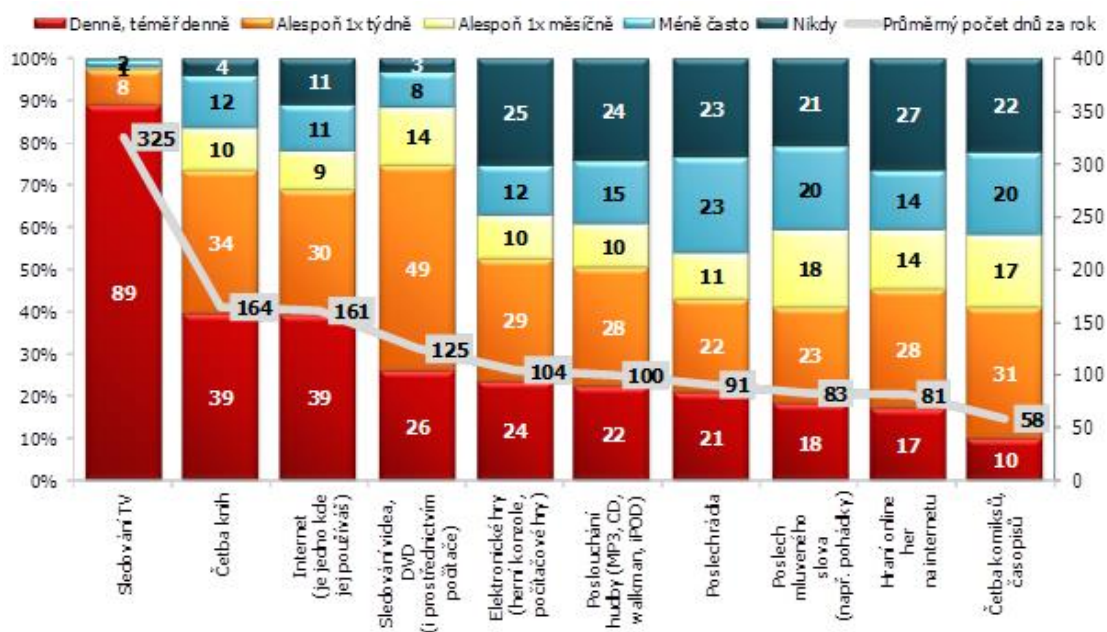
Uvedený graf z výzkumu Čecha nám zcela zřetelně ukazuje, že sledování televize je u dětí nejoblíbenější činností, následuje pobyt venku s kamarády a zajímavým údajem je, že téměř 20% dětí tráví volný čas přípravou do školy a učením.

⁹⁰ ČECH, T., *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně* [on-line]. Dostupné na [www: <http://www.skolavpraxi.cz/wpimages/other/Cech>](http://www.skolavpraxi.cz/wpimages/other/Cech) : Škola v praxi, 2002.

Následující graf je z výzkumu životního stylu dětí. Výzkum byl proveden v oblasti mediálního chování, činností a aktivit volného času, hodnotových postojů a spotřebního chování televizních diváků. Ve výzkumu bylo dotázáno celkem 730 dětí ve věku od 4 do 14 let.

Televize je pro téměř 90% dětí každodenní náplní volného času, 8% dětí sleduje televizi nejméně jednou týdně. Zde můžeme vidět shodu s grafem č. 1. Čtení knih je aktivita, se kterou se shledává denně nebo alespoň jednou týdně 74% dotázaných. Hned za ní se umístil internet, který ať už doma či ve škole navštěvuje 69% respondentů. Za to hudbu poslouchá denně jen 22% dětí.

Graf 2: Neorganizovaný volný čas

ZDROJ: Výzkum životního stylu dětí, ATO - MEDIARESEARCH ZÁKLAD: LSS Děti 2011, n = 730

Zdroj: Výzkum životního stylu dětí. ATO mediasearch. [online]⁹¹

⁹¹ MEDIAGURU, *Děti a média: vyhrávají televize a internet*, Výzkum životního stylu dětí [on-line]. Dostupné na [www: <http://www.mediaguru.cz/2012/03/deti-a-media-vyhravaji-televize-a-internet/#.UVCmE8XCTsQ>](http://www.mediaguru.cz/2012/03/deti-a-media-vyhravaji-televize-a-internet/#.UVCmE8XCTsQ): [27. 3. 2012].

4.2.1 Jak tráví volný čas mladí lidé

Posun hodnot v posledních dvou desetiletích nezůstal bez následků. Mladá generace, která vyrostla v blahobytu, si nové hodnoty volného času přivlastnila mnohem jednodušeji než generace válečné a poválečné. Volnost, lenivost, zábava, tak by se dala popsat filosofie volného času mladistvých. Mládež jako předzvěst posunu hodnot naznačuje vývin v budoucnu. Odpovědi na přibývajícím zátěží v práci je obhajoba práva na lenošení, obhajoba suverenity volného času a nároku na radosti ze života.⁹²

Velká část mládeže se každý den věnuje práci s počítačem. Činnosti spojené s počítačem, co do časového objemu, převyšují klasické aktivity jako je četba knih, časopisů a deníků.⁹³

Dle výzkumu z roku 2006 s názvem Aktuální problémy mladé generace České republiky, se mladí lidé věnují nejčastěji poslechu hudby. Více než 70% ji poslouchá každý den a to z důvodu toho, aby se odreagovali, uklidnili, přišli na jiné myšlenky a zapomněli na každodenní starosti. Mnozí se hudbě věnují také aktivně – hrají na hudební nástroj, tančí.

Po hudbě se mladí nejčastěji věnují sledováním televize či videa. Na televizi se každý den dívá 41% mladých lidí.

Velká část mládeže se také věnuje každý den práci s počítačem. Největší oblibě se těší internet, hry a programování. Této činnosti se každý den věnují převážně chlapci – 49% dotázaných a 28,5% děvčat.

Četbě knih, novin, časopisů se denně nebo alespoň jednou týdně věnuje 73% mladých lidí, přičemž více čtou dívky než chlapci.

Pasivnímu odpočinku se denně či alespoň jednou týdně věnuje přes 50% dotázaných.

Schůzku s partnerem podniká denně či alespoň jednou týdně 60,4% respondentů, dívky jsou v tomto ohledu aktivnější než chlapci.

Pokud porovnáme aktivity typu: výlety do přírody a turistika versus návštěva kaváren, restaurací a čajoven, zjistíme, že dotazovaní se častěji věnují druhé možnosti. Navíc s rostoucím věkem se návštěva kaváren a restaurací zvyšuje. Denně

⁹² OPASCHOWSKI, H., Einführung in die Freizeitwissenschaft, 3. Auflage, Opladen: Leske + Budrich, 1997, s. 275 -276.

⁹³ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MŠMT, 2002. Dostupné na [www: http://www.msmt.cz](http://www.msmt.cz):: [27. 3. 2012].

si v kavárnách či restauracích posedí 46,7% dotázaných, za to do přírody se často vydá 20% mladých lidí.

Studiu a přípravě na školu se denně či alespoň jednou týdně věnuje 60,5% dotázaných. Výzkum také prokázal, že více studují dívky 35,6% dívek a o celých 16% méně chlapců.⁹⁴

Závěr:

Vývojový trend v trávení volného času od školního dětství po adolescenci ukazuje z pohledu našich kritérií převážně na pasivní trávení volného času. U dětí převažuje sledování televize, u mladistvých poslech hudby. Obě tyto činnosti přispívají k samotářství dětí a mládeže, nerozvíjí se u nich družnost a komunikativnost, nepodporují sociální vztahy. Tyto činnosti uzavírají děti i mládež v samotě. Co se týče aktivních činností, u těch je zřejmé, že rostou se stoupajícím věkem respondentů. Čím jsou respondenti starší, tím více se scházejí s přáteli, navštěvují kina, kavárny, hledají si partnery a s těmi pak tráví větší množství času. Z čehož vyplývá, že družnost a komunikativnost rostou společně s věkem. Je ale i velké procento dětí, které raději tráví volný čas venku s kamarády, kdežto mladí lidé se věnují práci s počítačem. Možná právě proto, že v dnešní době si studenti dělají veškerou přípravu na vyučování přes počítač a internet. Děti tuto možnost zatím nemají, počítač využívají spíše pro hry a zábavu. Jak můžeme vidět, volný čas dětí a mládeže je zcela na individuálním zájmu každého z nich. Nemůžeme proto konstatovat, že děti nebo mládež zaručeně netráví kvalitně svůj volný čas, vždy je ale lepší předcházet problémům, než je později napravovat. Proto si myslím, že rodiče by měli být velmi ostražití, co se týče volného času jejich dětí, měli by se zajímat, jak jejich dítě tráví volný čas, s kým ho tráví a jestli nepotřebuje s výběrem aktivit ve volném čase pomoci.

⁹⁴ Národní institut dětí a mládeže. *Aktuální problémy mladé generace ČR* [online]. [2006]. Dostupné na [www: http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1174039212.pdf](http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1174039212.pdf): [27. 3. 2012].

ZÁVĚR

Téma této práce jsem si vybrala z jediného důvodu a tím bylo, že jsem chtěla poznat, jak děti v dnešní době tráví čas a jestli je tento čas opravdu kvalitně naplněn.

Děti se nejprve setkávají s volným časem vlastním i druhých lidí v rodině, do níž se rodí, a ve škole, kterou povinně navštěvují. Již zde poznávají možnosti i úskalí volného času (svého, rodinných příslušníků, spolužáků) a získávají v tomto ohledu první zkušenosti. Postupně vstupují i do dalších prostředí, kde se jim již nabízejí možnosti alternativní volby. Do nich mohou ve vyšší míře vnášet vlastní přání a ambice a zde samy rozhodují o svém praktickém konání, kterým rozvíjejí vlastní osobnost. Vytvářejí si přitom sociální vztahy a poznávají i samy sebe. Rozvojem vlastních zájmů a sociálních kontaktů spoluvytvářejí svůj životní program. Obsahem tohoto procesu je (či má být) nikdy nekončící snaha prosazovat pozitivní přístupy a omezovat negativní vlivy.⁹⁵ Pokud čas dítěte není naplňován žádoucími aktivitami, má dítě (ale i dospělý), sklon k patologickým činnostem (destrukce, agrese apod.). Nenaplněnost života se kompenzuje např. gamblerstvím nebo sledováním nekonečných telenovel. Vlastní zážitky je nahrazován zástupnými příběhy vyráběnými zábavným průmyslem tzv. virtuální reality. Vlastní aktivní činnost je nahrazena virtuální realitou a zapomíná se na moudrost, že štěstí je vedlejším produktem vlastní činnosti zaměřené na mysl. Činnost prováděná se zájmem přináší uspokojení základních lidských potřeb. Výchovu jako takovou musíme chápat nejen jako manipulaci s dítětem, ale také jako sociální službu, což není jen služba individu, ale společenská nutnost pro reprodukci celé společnosti.⁹⁶

Cílem mé práce bylo stanovit kritéria kvality trávení volného času a rozpracovat jejich aplikaci na předpoklady spojené s trávením volného času v různých sociálních a geografických prostředích. Tento cíl jsem naplnila v momentě, když jsem si pomocí pětifaktorového modelu osobnosti stanovila kladná i záporná kritéria, která mi naznačila, jaké znaky a charakteristiky mám sledovat.

V první kapitole jsem se zabývala obecnou charakteristikou a psychickým vývojem dětí v mladším školním věku. Charakterizovala jsem období mladšího školního věku a zabývala jsem se věkovými zvláštnostmi v tomto vývojovém období. Ve druhé kapitole jsem definovala volný čas z pohledu různých autorů. Vyjmenovala jsem funkce volného času, výchovu ve volném čase a zaměřila jsem větší pozornost na

⁹⁵ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 55-56.

⁹⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, s. 165.

zájmovou činností, která je nejdůležitější součástí výchovy ve volném čase. Jako poslední jsem se v této kapitole zabývala zájmy dětí. Ve třetí kapitole jsem charakterizovala subjektivní kritéria kvality trávení volného času, která uvádí Spousta. „Nahlédla“ jsem do psychologie osobnosti a stručně jsem definovala pojem osobnost, strukturu a dynamiku osobnosti a pětifaktorový model osobnosti, podle kterého jsem si určila kritéria kvality trávení volného času pro tuto práci a kterými jsem se následně řídila ve všech sociálních a geografických prostředích. Stanovila jsem si, za jakých okolností plní rodina předpoklady pro kvalitní volný čas dětí a naopak, za jakých okolností neplní, totéž jsem udělala se školou, školskými i mimo školními zařízeními pro výchovu mimo vyučování a venkovskými i městskými prostředími. Ve čtvrté a zároveň poslední kapitole jsem porovnávala, na základě již uveřejněných výzkumů, jaká jsou rizika kvalitního trávení volného času u dětí a mladých lidí.

ABSTRAKT

STROPKOVÁ, I., Předpoklady pro kvalitní trávení volného času u dětí v mladším školním věku. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Doc. PhDr. L. Muchová, Ph.D.

Bakalářská práce na téma *Předpoklady pro kvalitní trávení volného času u dětí v mladším školním věku*, pojednává o volném čase a o kritériích kvality trávení volného času v různých sociálních a geografických prostředích. Přínos této práce spočívá v dalším subjektivním pohledu na danou problematiku. Účel práce je získání přehledu o tom, jakým způsobem v současné době děti tráví volný čas, a jaké jsou možnosti a předpoklady pro kvalitní využívání volného času u dětí.

Klíčová slova: Volný čas, zájmy, děti mladšího školního věku, kvalita volného času, rodina, škola, venkov, město.

ABSTRACT

Prerequisites for quality of leisure time by children in younger school-age.

My thesis *Prerequisites for quality of leisure time by children in younger school-age*, deals with spare time and its criteria of quality spending of free time in various social and geographical environments. The contribution of this study is to see another subjective insight into this issue. The purpose of this thesis is to achieve general knowledge about the way the kids spend their free time nowadays and what are the possibilities and presumptions for better or quality spending of their free time.

Key words: Leisure time, hobby, the younger school-age children, quality free time, family, school, country, city.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BRINDZA, J., BABIAKOVÁ, S., ĎUROŠOVÁ, E., Pedagogika voľného času a školské kluby detí, Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, Banská Bystrica, 2007, 88 s. ISBN 978-80-8083-431-9
- 2) ČECH, T., Volný čas a spôsob jeho trávení školáky v Brně. Brno: 2002 MU Brno.
- 3) GÁBOROVÁ, L', Zájmové preferencie detí a mládeže. In Telesný rozvoj a pohybová výkonnosť detí a mládeže: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 7. - 9. Novembra 1996 v Prešove. Prešov: Východoslovenská pobočka Vedeckej spoločnosti pre telesnú výchovu a šport, 1997, 211 s. ISBN 80-88885-02-7.
- 4) HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1
- 5) HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-927-5
- 6) KNOTOVÁ, D., Pedagogické dimenze volného času, Brno: Paido, 2011, 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9
- 7) KONČEKOVÁ, I., Vývinová psychológia, 3. aktualizované. vyd., Prešov, 2010. ISBN 978-80-7165-811-5
- 8) KRATOCHVÍLOVÁ, E., Pedagogika voľného času - teória a prax: zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou v dňoch 25. - 26. októbra 2007 pri príležitosti 15. výročia obnovenia pôsobnosti Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave pod záštitou rektora Trnavskej univerzity a dekana Pedagogickej fakulty TU / Katedra pedagogických štúdií v spolupráci

so Slovenskou pedagogickou spoločnosťou pri SAV. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2008. ISBN 978-80-8082-171-5

- 9) KRAUS, B., Základy sociální pedagogiky, 1.vyd. Brno: PAIDO, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
- 10) MEISNER, J., Škola duševního zdraví, 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, 253 s.
- 11) NĚMEC, J. a kol., Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času, Brno: 2002. ISBN 80-7315-012-3
- 12) OPASCHOWSKI, H., Einführung in die Freizeitwissenschaft, 3. Auflage, Opladen: Leske + Budrich, 1997. ISBN 3-8100-1968-2.
- 13) PAULÍK, K., Nárys obecné psychologie, Ostravská univerzita Ostrava, Pedagogická fakulta, Ostrava, 2003. ISBN 80-7042-283-1
- 14) PAVLAS, I., VAŠUTOVÁ, M., Vývojová psychologie 1, REPRONIS: Ostrava, 1999, 136 s. ISBN 80-7042-153-3
- 15) PÁVKOVÁ, J. a kol., Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času, 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 232 s. ISBN 80-7178-295-5
- 16) PÁVKOVÁ, J. a kol., Pedagogika volného času, 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6
- 17) PROKEŠOVÁ, M., Volný čas a co s ním? Studijní text, Ostrava: 2004.
- 18) PRŮCHA, J., Moderní pedagogika, 3. přepr. a aktualiz. vyd., Praha: Portál 2005, 480 s. ISBN 978-80-7367-503-5

- 19) SPOUSTA, V. aj., Kapitoly z pedagogiky volného času, 1. vyd. Brno: 1996
ISBN 80-210-1274-9
- 20) SPOUSTA, V., Teoretické základy výchovy ve volném čase, 1.vyd.,
Masarykova univerzita, fakulta pedagogická, Brno: 1994, 183 s.
ISBN 80-210-1007-X
- 21) VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. 1. Vyd.
Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
- 22) VÁŽANSKÝ, M., Základy pedagogiky volného času, 2. dopl. vyd., Brno,
2001. ISBN 80-86384-00-4

Internetové zdroje:

- 1) ČECH, T., Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně [on-line]. Dostupné na www: <http://www.skolavpraxi.cz/wpimages/other/Cech.>: Škola v praxi, 2002. [cit. 22.3.2013].
- 2) Národní institut dětí a mládeže. Aktuální problémy mladé generace ČR [online]. [2006] [cit. 2009-03-04]. Dostupné na www: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1174039212.pdf>>. [cit. 22.3.2013].
- 3) MEDIAGURU, Děti a média: vyhrávají televize a internet, Výzkum životního stylu dětí [on-line]. Dostupné na www: <<http://www.mediaguru.cz/2012/03/deti-a-media-vyhravaji-televize-a-internet/#.UVCmE8XCTsQ>>:[cit. 22.3.2013].
- 4) HŘEBÍČKOVÁ, M., *Lexikální a dispoziční přístup k pětifaktorovému modelu osobnosti*, Teze disertace k získání vědeckého titulu „doktorka věd“ ve skupině sociální a humanitní vědy, Akademie věd České Republiky, Brno/Praha, 2008. Dostupné na www:http://www.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/data.avcr.cz/vzdelavani/vedecky_titul_doktor_ved/files_obhajoby/hrebickova_teze.pdf:>:[cit. 22.3.2013].

- 5) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MŠMT, 2002. Dostupné na [www:<http://www.msmt.cz:>](http://www.msmt.cz): [cit. 22. 3.2013].

Nepublikované zdroje:

- 1) JECHOVÁ, K., Interakce masmédií a dětí staršího školního věku jako východisko pro realizaci mediální výchovy. Olomouc 2010. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Miloš Mlčoch, Ph.D.

- 2) KAPLÁNEK, M., Nauka o volném čase - studijní texty pro pedagogy volného času. České Budějovice 2011. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha I. – Hasičská soutěž dětí - SDH Zlatá Koruna

Příloha II. – Dětský Folklorní soubor Radost

Příloha III. – Centrum sportu a zábavy – Věncovna Chlumeč

Příloha IV. – Dětské hřiště – Obec Chlumeč

Příloha I.

Hasičská soutěž dětí – SDH Zlatá Koruna

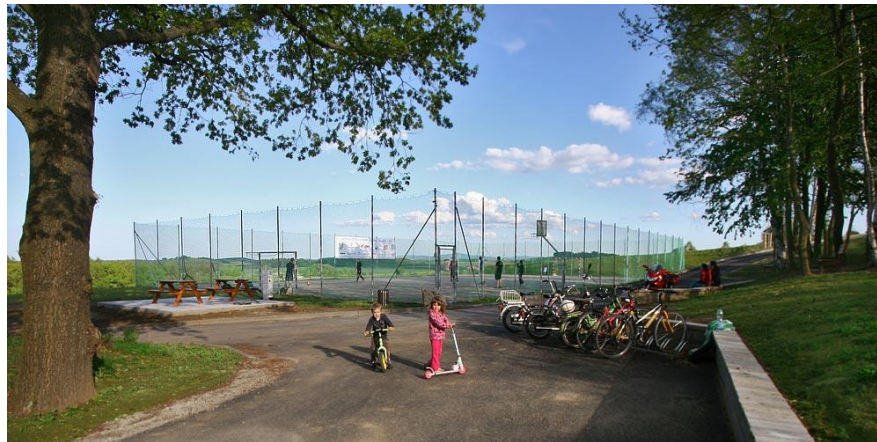
Příloha II.

Dětský folklorní soubor Radost z Kamenného Újezdu

Příloha III.

Centrum sportu a zábavy - Věncovna Chlumeck

Příloha IV.

Dětské hřiště – Obec Chlumeč

